

ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดสำนักงานสอบบัญชี ขนาดกิจการ กับการจัดการกำไร
กรณีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

นางสาววรรณวิภา อรุณจิต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบัญชี ภาควิชาการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-53-2636-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE RELATIONSHIP BETWEEN AUDIT FIRM SIZE, FIRM SIZE AND
EARNINGS MANAGEMENT : CASE OF LISTED COMPANIES IN
THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND

Miss Wanwipa Aroonjit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Accountancy Program in Accounting

Department of Accountancy

Faculty of Commerce and Accountancy

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-53-2636 -4

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดสำนักงานสอบบัญชีขนาดกิจการ
กับการจัดการกำไร : กรณีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่ง
ประเทศไทย

โดย

นางสาววรรณวิภา อรุณจิต

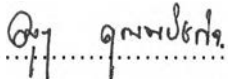
สาขาวิชา

การบัญชี

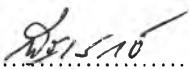
อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ ดร.ศุภมิตร เตชะมนตรีกุล

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นักวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดนุชา คุณพนิชกิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ณิชฐเสกข์ ฉิมไหม)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร. ศุภมิตร เตชะมนตรีกุล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประวิตร นิลสุวรรณากุล)

วรรณวิภา อรุณจิต : ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดสำนักงานสอบบัญชี ขนาดกิจการกับการจัดการกำไร: กรณีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (THE RELATIONSHIP BETWEEN AUDIT FIRM SIZE, FIRM SIZE AND EARNINGS MANAGEMENT: CASE OF LISTED COMPANIES IN THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND). อ. ที่ปรึกษา : อ. ดร. ศุภมิตร เตชะมนตรีกุล 109 หน้า. ISBN 974-53 -2636 -4.

งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขนาดสำนักงานสอบบัญชี ขนาดกิจการกับการจัดการกำไร ซึ่งทำการวิจัยเชิงประจักษ์โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 284 บริษัท และทำการวิเคราะห์ผลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุในการทดสอบความสัมพันธ์ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% โดยใช้ค่ารายการคงค้างที่ขึ้นกับดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งคำนวณจากตัวแบบจำลองของ Modified Jones (1991) แทนการจัดการกำไร ปัจจัยที่มุ่งเน้นศึกษา ได้แก่ ขนาดสำนักงานสอบบัญชี ขนาดกิจการ

ผลการวิจัยพบว่า ขนาดสำนักงานสอบบัญชีไม่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และขนาดกิจการมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ หากจำแนกวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มบริษัทที่ได้รับบริการตรวจสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4 Audit Firm) พบว่า ขนาดกิจการไม่มีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับกลุ่มบริษัทที่ได้รับบริการตรวจสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non – Big4 Audit Firm) พบว่า ขนาดกิจการมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการจัดการกำไร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการจัดการกำไร พบว่า ค่าเฉลี่ยของกลุ่มบริษัทที่ได้รับบริการตรวจสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4 Audit Firm) มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่ากลุ่มบริษัทที่ได้รับบริการตรวจสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non – Big4 Audit Firm) ซึ่งอาจจะหมายความว่า สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4 Audit Firm) มีอิทธิพลในการยับยั้งการจัดการกำไรของทุกขนาดกิจการ แต่สำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non – Big4 Audit Firm) นั้น อิทธิพลในการยับยั้งการจัดการกำไรจะลดลงเมื่อขนาดกิจการใหญ่ขึ้น ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากกิจการขนาดใหญ่มีอำนาจต่อรองกับสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non – Big4 Audit Firm)

ภาควิชา.....การบัญชี..... ลายมือชื่อนิสิต..... วรรณวิภา อรุณจิต
สาขาวิชา.....การบัญชี..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2548.....

#468 24034 26 : MAJOR ACCOUNTANCY

KEY WORD: EARNINGS MANAGEMENT/ AUDIT FIRM SIZE / FIRM SIZE

WANWIPA AROONJIT: THE RELATIONSHIP BETWEEN AUDIT FIRM SIZE, FIRM SIZE AND EARNINGS MANAGEMENT: CASE OF LISTED COMPANIES IN THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND. THESIS ADVISOR: SUPHAMIT TECHAMONTRIKUL, D.B.A., 109 pp. ISBN 974-53-2636 -4.

The purposes of this study are to examine relationships between audit firm size, firm size and earnings management. These empirical research samples are listed companies from the Stock Exchange of Thailand in 2004, total 284 companies. The results are analyzed by multiple regression analysis at 95% confidence. In this study, earnings management is represented by discretionary accrual which is calculated by Modified Jones Model (1991). The variable factors are audit firm size and firm size.

The study shows that audit firm size has no significant relationship with earnings management and firm size has significant positive relationship with earnings management. Specific study of companies audited by Big 4 shows that firm size has no significant relationship with earnings management whereas companies audited by Non-Big 4 shows that firm size has significant positive relationship with earnings management. Comparison of average earnings management between the companies audited by Big 4 and Non-Big 4 found that the companies audited by Big 4 have less earnings management than those audited by Non-Big 4. These findings imply that Big 4 has influence to limit the earnings management of all firm size. But Non-Big 4 influence to limit the earnings management decreases when firm size is larger, this might be because the large company has more bargaining power to Non-Big 4.

Department.....Accountancy.....Student's signature.....*Wannipa Aroonjit*
Field of study..... Accounting.....Advisor's signature.....*[Signature]*
Academic year.....2005.....

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ศุภมิตร เตชะมนตรีกุล อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างสูง ในความกรุณาที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ และการฝึกฝนให้เป็นบุคคลที่ต้องมีความพากเพียรพยายามในการศึกษาหาความรู้ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในการตรวจทาน แก้ไขและปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอย่างดีมาโดยตลอด จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ณัฐเสกข์ ฉิมโฉม ในฐานะประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประวิตร นิลสุวรรณากุล ในฐานะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.สุพล ดุรงค์วัฒนา และอาจารย์ ณรงค์ฤทธิ์ อัครเรืองพิภพ ในความกรุณาที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษาปัญหาทางสถิติ และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ประจำภาควิชาบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีทุกท่านที่ได้ให้การดูแล เอาใจใส่และให้ข้อคิดในการทำวิทยานิพนธ์ รวมถึงเจ้าหน้าที่ห้องภาควิชาบัญชีทุกท่านที่คอยให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณบิดาและมารดา ที่คอยให้การสนับสนุนในด้านทุนทรัพย์ และแสดงความห่วงใยและให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าตลอดเวลา รวมถึงขอขอบพระคุณในกำลังใจที่ได้รับจากญาติพี่น้อง และเพื่อน ๆ ทุกคน นอกจากนี้ ขอกราบขอบพระคุณผู้เกี่ยวข้องที่มีได้กล่าวนามข้างต้นทุกท่าน ซึ่งมีส่วนช่วยให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
สมมติฐานการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดและทฤษฎี.....	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	20
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	38
รูปแบบที่ใช้ในการวิจัย.....	38
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	38
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	39
การตั้งสมมติฐาน.....	46
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	47
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
ส่วนที่ 1 สถิติเชิงพรรณนา.....	52
ส่วนที่ 2 สถิติเชิงอนุมาน.....	56

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	75
สรุปผลการวิจัย.....	75
อภิปรายผลการวิจัย.....	78
ข้อเสนอแนะ.....	82
รายการอ้างอิง.....	86
ภาคผนวก.....	91
ภาคผนวก ก.....	92
ภาคผนวก ข.....	101
ภาคผนวก ค.....	105
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	109

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1	แสดงข้อมูลตัวแปรตาม: การจัดการกำไร.....52
ตารางที่ 4.2	แสดงข้อมูลของตัวแปรอิสระ: ขนาดสำนักงานสอบบัญชี.....52
ตารางที่ 4.3	แสดงข้อมูลของตัวแปรอิสระ: ขนาดกิจการ.....53
ตารางที่ 4.4	แสดงข้อมูลของตัวแปรอิสระ: ขนาดกิจการ.....53
ตารางที่ 4.5	แสดงข้อมูลของตัวแปรอิสระ: ขนาดกิจการ.....54
ตารางที่ 4.6	แสดงข้อมูลของตัวแปรควบคุม: ความเสี่ยงด้านการเงิน.....54
ตารางที่ 4.7	แสดงข้อมูลของตัวแปรควบคุม: หนี้สินระยะยาวที่เพิ่มขึ้น.....55
ตารางที่ 4.8	แสดงข้อมูลของตัวแปรควบคุม: การเติบโตของยอดขาย.....55
ตารางที่ 4.9	แสดงข้อมูลของตัวแปรควบคุม: การเปลี่ยนแปลงของผลกำไรขาดทุน.....55
ตารางที่ 4.10	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษา.....57
ตารางที่ 4.11	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดสำนักงานสอบบัญชี กับการจัดการกำไร.....60
ตารางที่ 4.12	ผลการวิเคราะห์ความถดถอยของความสัมพันธ์ระหว่างขนาดกิจการ กับการจัดการกำไร.....62
ตารางที่ 4.13	แสดงผลสรุปการศึกษาตัวแปรแต่ละปัจจัย.....63
ตารางที่ 4.14	แสดงผลการทดสอบสมมติฐานของตัวแปรแต่ละปัจจัย.....63
ตารางที่ 4.15	ผลการประมาณค่าและค่าสถิติต่าง ๆ จากสมการถดถอยเชิงพหุ ในการวิเคราะห์หลายตัวแปรร่วมกัน.....64
ตารางที่ 4.16	Coefficients ในการวิเคราะห์หลายตัวแปรร่วมกัน.....64
ตารางที่ 4.17	สรุปผลการศึกษาของการวิเคราะห์หลายตัวแปรร่วมกัน ณ ระดับความเชื่อมั่น 95%.....66
ตารางที่ 4.18	สรุปผลการศึกษาของการวิเคราะห์หลายตัวแปรร่วมกัน ณ ระดับความเชื่อมั่น 90%.....66
ตารางที่ 4.19	ผลการประมาณค่าและค่าสถิติต่าง ๆ จากสมการถดถอยเชิงพหุ ในการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างที่รับบริการตรวจสอบบัญชีจาก สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4 Audit Firm).....67
ตารางที่ 4.20	Coefficients ในการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างที่รับบริการตรวจสอบบัญชี จากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4 Audit Firm).....67

ตารางที่ 4.21	ผลการประมาณค่าและค่าสถิติต่าง ๆ จากสมการถดถอยเชิงพหุ ในการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างที่รับบริการตรวจสอบบัญชีจาก สำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non - Big 4 Audit Firm).....	68
ตารางที่ 4.22	Coefficients ในการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างที่รับบริการตรวจสอบบัญชี จากสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non - Big 4 Audit Firm).....	69
ตารางที่ 4.23	แสดงค่าเฉลี่ยของการจัดการกำไร.....	70
ตารางที่ 4.24	ตัวแปรที่มีการเปลี่ยนแปลงในการประเมินในแง่ความอ่อนไหว.....	71
ตารางที่ 4.25	ผลการประมาณค่าและค่าสถิติต่าง ๆ จากสมการถดถอยเชิงพหุ ในการประเมินในแง่ความอ่อนไหว.....	72
ตารางที่ 4.26	Coefficients ในการประเมินในแง่ความอ่อนไหว.....	72
ตารางที่ 6.1	รายชื่อสำนักงานสอบบัญชีที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงาน คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์.....	105
ตารางที่ 6.2	รายชื่อหลักทรัพย์ที่ใช้ในการวิจัย.....	106

สารบัญภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1	แสดงกรอบแนวคิดในการใช้การตกแตงกำไรเพื่อบรรลุเป้าหมายตัวเลขกำไร.....	22
-------------	---	----